Archive of SID

فصلنامه مديريت دولتي
سال اول/ پيش شماره اول/تابستان ۱۳۸۹

سرمايه اجتماعي در افق چشم‌انداز بيست ساله

دكتر اسمعيل كاوسي[۱] و الهه حيدري زاده[۲]

چكيده

پژوهش حاضر كه در راستاي تبيين نقش دولت در ارتقاء سرمايه اجتماعي در افق چشم‌انداز ۲۰ ساله به انجام رسيده ضمن تاكيد بر مديريت استراتژيک و لزوم تدوين برنامه‌هاي بلند مدت براي اداره امور كشور پاره اي از ويژگي‌هاي سند چشم‌انداز را كه در راستاي اهميت ارتقاء سرمايه اجتماعي مي‌باشد مطرح نموده و از طرفي مفهوم سرمايه اجتماعي را نيز در ابعاد چهارگانه فرهنگي، سياسي، اجتماعي و اقتصادي ارايه نموده و از آنجا كه كليه اركان نظام موظف به پيروي از سياستها و اهداف كلي چشم‌انداز ۲۰ ساله مي‌باشند سياست‌هايي را كه در چهاربعد فرهنگي، سياسي، اجتماعي و اقتصادي در جهت ارتقاي سرمايه اجتماعي مي‌باشند معرفي و در قالب مدل تحليلي تحقق مؤلفه‌ها و اجزا سرمايه اجتماعي را تشريح و به لزوم برنامه ريزي براي ارتقاء آن جهت تحقق اهداف سند چشم‌انداز اشاره مي‌نمايد

واژگان كليدي

سرمايه اجتماعي، منفعت اقتصادي، منفعت عمومي، افق چشم‌انداز ۲۰ساله

[۱] عضو هيأت علمی دانشگاه آزاد اسلامی، واحد علوم و تحقيقات. (مسئول مكاتبات)
[۲] كارشناسی ارشد مديريت امور فرهنگی دانشگاه آزاد اسلامی، واحد علوم و تحقيقات.

www.SID.ir

Archive of SID

مقدمه

سرمايه اجتماعي از مفاهيم نو در حوزه مطالعات اقتصادي و اجتماعي، در سطح جهان و در داخل كشور است. توجه نظريه پردازان توسعه به سرمايه اجتماعي از نشانه‌هاي تحول در نظريه‌هاي توسعه است كه شايد بتوان به وجوهي از آن به شرح زير اشاره كرد:

- خروج از دايره يك‌سويه‌نگري‌هاي اقتصادي و مادي توسعه و ورود به مرحله‌اي نو از توجه يافتن به ابعاد غير اقتصادي توسعه (پس از توجه به وجوه انساني، فرهنگي، اخلاقي و معنوي)؛
- گسترش دامنه شموليت سرمايه و افزوده شدن سرمايه اجتماعي به زمره سرمايه‌هايي كه تاكنون محدود به سرمايه‌هاي فيزيكي مالي و انساني بود؛
- جهت‌يابي نگاه‌ها از فرد محوري به روابط اجتماعي در توسعه؛
- حركت تدريجي ازاندازه‌گيري كمي اجتماعي به‌اندازه‌گيري‌هاي كيفي؛
- دگرگون شدن رابطه اقتصاد به ديگر حوزه‌هاي علوم اجتماعي؛

سرمايه اجتماعي را به گونه‌هاي مختلفي تعريف كرده‌اند. يكي از تعاريف مطرح اين است كه: «سرمايه اجتماعي مجموعه هنجارهاي موجود در سيستم‌هاي اجتماعي است كه موجب ارتقاي سطح همكاري اعضاي آن جامعه گرديده و سبب پايين آمدن سطح هزينه‌هاي تبادلات و ارتباطات مي‌گردد». (فوكوياما ۱۹۹۹) بر اساس اين تعريف، مفاهيمي نظير جامعه مدني و نهادهاي اجتماعي نيز داراي ارتباط مفهومي نزديكي با سرمايه اجتماعي مي‌گردند.

سرمايه اجتماعي عمدتاً مبتني بر عوامل فرهنگي و اجتماعي بوده و شناخت آن به عنوان يك نوع سرمايه، چه در سطح مديريت كلان توسعه كشورها و چه در سطح مديريت سازمان‌ها و بنگاه‌ها، مي‌تواند شناخت جديدي را از سيستم‌هاي اقتصادي ـ اجتماعي ايجاد كرده و مديران را در هدايت بهتر سيستم‌ها ياري كند. (علوي ۱۳۸۰ ۳٤) از سويي دولت‌ها مي‌توانند نقش

www.SID.ir

Archive of SID

بسزايي در ايجاد و ارتقاء سرمايه اجتماعي داشته باشند. طبيعي است در سايه بالا بودن سرمايه اجتماعي در جوامع، دست‌يابي به اهداف كلان دولت‌ها نيز آسان‌تر خواهد بود.

ديدگاههاي مختلف درباره سرمايه اجتماعي و توسعه اقتصادي

پژوهش در سرمايه اجتماعي و توسعه اقتصادي را مي‌توان در چهار ديدگاه متمايز مقوله‌بندي كرد: ديدگاه اجتماع‌گرايي، ديدگاه شبكه‌اي، ديدگاه نهادي و ديدگاه همياري.

۱) ديدگاه اجتماع‌گرايي

در ديدگاه اجتماع‌گرا سرمايه اجتماعي با سازمان‌هاي محلي چون باشگاه‌ها، انجمن‌ها و گروه‌هاي مدني برابر انگاشته مي‌شود. اجتماع‌گرايان كه نگاه‌شان به تعداد و فشردگي گروه‌ها در يك اجتماع معطوف است، بر اين اعتقادند كه سرمايه اجتماعي ذاتاً خير است و هر چه بيشتر باشد، بهتر است؛ به طوري كه وجود آن همواره اثري مثبت بر رفاه اجتماع دارد. اين ديدگاه با تأكيد بر محوريت پيوندهاي اجتماعي در كمك به فقرا براي تدابير دفع مخاطرات و آسيب پذيري طبقه فقير كمك مهمي به تحليل فقر كرده است. البته بسياري از طرفداران اين ديدگاه سرمايه اجتماعي، وجه منفي آن را ناديده گرفته‌اند. (پورتس و لاندولت ۱۹۹٦) شواهدي از جهان در حال توسعه نشان مي‌دهد كه صرف دارا بودن سطوح بالاي همبستگي اجتماعي يا گروه‌هاي غير رسمي، لزوماً به رفاه اقتصادي نمي‌انجامد. در بسياري از ممالك آمريكاي لاتين، بارزترين صفت گروه‌هاي مردم بومي را غالباً برخورداري از سطوح والاي همبستگي ذكر مي‌كنند، ولي اين مردم بومي از نظر اقتصادي جزء بي‌بهره‌گان هستند. چون

www.SID.ir

Archive of SID

منابع قدرت و امكان دستيابي بدان را كه شرط لازم عوض شدن بازي به سود محرومان است، در اختيار ندارند. (نارايان ۱۹۹۹)

۲) ديدگاه شبكه‌اي

در اين ديدگاه سعي مي‌شود هر دو جنبه مثبت و منفي سرمايه اجتماعي به حساب آورده شود و اهميت پيوندهاي عمودي و افقي در بين مردم و روابط دروني و فيمابين اين قبيل هويت‌هاي سازماني [منتج از اين پيوندها] به عنوان گروه‌ها و بنگاه‌ها مورد تأكيد قرار گيرد. اين ديدگاه مي‌پذيرد كه پيوندهاي نيرومند «درون اجتماعي» به خانواده‌ها و اجتماعات حس هويت و مقصد مشترك مي‌دهد. همچنين اين ديدگاه تأكيد دارد كه پيوندهاي قوي افقي بدون پيوندهاي ضعيف «بين اجتماعي» از قبيل پيوندهايي كه شكاف‌هاي گوناگون اجتماعي مبتني بر دين، طبقه، قوميت، جنسيت و شئون و موقعيت‌هاي اجتماعي - اقتصادي را در مي‌نوردند، ممكن است به صورت مبنايي براي پي‌جويي منافع فرقه‌اي درآيند. دو خصلت برجسته اين ديدگاه عبارتند از: اولاً سرمايه اجتماعي يك شمشير دو لبه است كه مي‌تواند طيفي از خدمات گرانبهاء براي اعضاي جامعه تأمين كند؛ از نگهداري اطفال شيرخوار گرفته تا مواظبت از خانه و خانه‌داري و كار پيدا كردن و... ولي ضمناً هزينه‌هايي هم دارد؛ چه همان پيوندها مي‌توانند به صورت دعاوي غير اقتصادي قابل ملاحظه‌اي نسبت به افراد، به استناد حس تكليف و تعهد آنان به وجود آيند و پيامدهاي اقتصادي منفي به وجود آورند. ثانياً بايد بين منابع سرمايه اجتماعي و عوارض ناشي از آن تمايز قائل شد. لذا اگر فقط نتايج مطلوب را به سرمايه اجتماعي نسبت دهيم يا سرمايه اجتماعي را معادل نتايج مطلوب بنگاريم، سبب ناديده انگاشتن نتايج منفي آن مي‌شود (به زيان فردا برايمان خيلي گران تمام مي‌شود) (تاج بخش ۱۳۸۱، ٥٤٢)

www.SID.ir

Archive of SID

۳) ديدگاه نهادي

ديدگاه سوم از سرمايه اجتماعي مدعي است كه سر زندگي شبكه‌هاي اجتماعي عمدتاً محصول محيط سياسي، قانوني و نهادي آنها است. نگرش نهادي، سرمايه اجتماعي را به عنوان متغير وابسته تلقي مي‌نمايد. استدلال طرفداران اين رويكرد اين است كه ظرفيت گروه‌ها براي عمل كردن به خاطر نفع جمعي، وابسته به كيفيت نهادهاي رسمي است كه تحت آنها قرار دارند. (نورث ۱۹۹۰) همچنين آنها تأكيد دارند كه چگونگي عملكرد دولت‌ها و بنگاه‌ها نيز به نوبه خويش وابسته به انسجام دروني، اعتبار و صلاحيت دروني خودشان از يكسو و پاسخگويي آنها در برابر جامعه مدني از سوي ديگر است.

نقطه قوت ديدگاه نهادي در پرداختن به دغدغه سياست‌گذاران كلان اقتصادي، در واقع نقطه ضعف اين ديدگاه در توجه به ابعاد خرد اقتصادي است. براي مثال، آزادي‌ها و حقوقي كه افراد جامعه بدان نياز دارند، بايد از سوي دولت تضمين شود. ايجاد ديوان سالاري‌هاي منسجم و با كفايت ممكن است دهه‌هاي متمادي طول بكشد، با اين حال مي‌تواند مزايايي به بار آورد كه بسيار بيش از آنكه به طبقه پايين جامعه بهره‌اي برساند، منافع فوري‌تر شركت‌ها را برآورده مي‌سازد. (نورث ۱۹۹۰، ٥٤٨)

٤) ديدگاه هماري

اين ديدگاه مي‌كوشد آثار قوي دو ديدگاه شبكه‌اي و نهادي را در يكديگر ادغام كند و ائتلاف‌هاي پوياي حرفه‌اي و مناسبات مابين ديوان سالاري‌هاي دولتي و كنشگران گوناگون جامعه مدني را از يك طرف و درون ديوان سالاري دولتي و جامعه مدني را از طرف ديگر مورد بررسي قرار مي‌دهد. سه نتيجه كلي حاصل از اين ديدگاه عبارتند از:

www.SID.ir

Archive of SID

دولت و جوامع هيچ كدام به طور ذاتي خوب يا بد نيستند. تأثيري كه دولت‌ها، شركت‌ها و گروه‌هاي مدني بر تحقق اهداف جمعي مي‌گذارند، متغير است.

دولت‌ها، بنگاه‌ها و اجتماعات به تنهايي فاقد منابع لازم براي ترويج گسترده و پايدار توسعه هستند، لذا لازم است هم در درون و هم وراي اين بخش‌ها، عوامل مكمل و موجد مشاركت شكل بگيرند.

در بين بخش‌هاي مختلف، نقش دولت در تسهيل نتايج مثبت توسعه از همه مهم‌تر و مسئله‌دارتر است.

بنابراين مي‌توان نتيجه‌گيري كرد كه همياري دولت و شهروندان مبتني بر دو عامل مكمل بودن و اتكا است. منظور از مكمل بودن، روابط حمايتي دو طرفه بين كنشگران بخش دولتي و خصوصي است و نمونه روشن آن چارچوب‌هاي قانوني است كه از حق ايجاد تشكل دفاع مي‌كنند؛ نمونه معمولي‌تر آن اتاق‌هاي بازرگاني است كه موجبات تسهيل مبادله بين اصناف اجتماعي و گروه‌هاي تجاري را فراهم مي‌آورند. منظور از اتكا نيز ماهيت و گستره پيوندهايي است كه در بين شهروندان و مقامات دولتي برقرار مي‌شود. (اوانز ١٩٩٦)

سرمايه اجتماعي و منفعت اقتصادي

اقتصاد سرمايه‌داري، سرمايه اجتماعي را به كار مي‌گيرد، آن را تهي مي‌سازد و باز آن را پر مي‌كند. اقتصاددانان نئوكلاسيك به اهميت هنجارهاي اجتماعي تعاوني در اقتصاد به خوبي واقفند و براي تبيين اينكه چگونه عناصر عقل‌گراي خودخواه به همكاري با يكديگر روي مي‌آورند، نظريه دقيقي دارند. (فوكوياما ١٣٧٩، ٦٣)

وظيفه اقتصادي سرمايه اجتماعي كاهش هزينه‌هاي معاملاتي است كه با مكانيسم‌هاي هماهنگي رسمي مثل قراردادها، سلسله مراتب، قوانين بوروكراسي

www.SID.ir

Archive of SID

مربوط هستند. حقيقت موضوع اين است كه هماهنگ كردن فعاليت‌ها بر اساس هنجارهاي غير رسمي به عنوان بخش مهمي از اقتصاد مدرن، پايدار مي‌ماند و اين مسئله به دليل ماهيت پيچيده براي كنترل رسمي، كنترل مي‌شود. يك خزانه‌داري وقتي كه به يك مأمور مالي با تجربه واگذار شود، كاراتر است تا زماني كه توسط كساني مثل سررشته‌داري دولتي انجام شود. تعدادي از مطالعات تجربي، فن‌آوري پيشرفته تحقيق و توسعه (R&D) را پيشنهاد مي‌كنند كه اغلب به مبادله غير رسمي حق مالكيت عقلايي وابسته است، زيرا مبادله رسمي مستلزم افزايش هزينه‌هاي معاملاتي بيش از حد است و سرعت مبادلات را كم مي‌كند. (فوكوياما ۱۹۹۵، ۲۹٦)

فوكوياما در كتاب اعتماد (۱۹۹۵) درخصوص اينكه چگونه سرمايه اجتماعي، اقتصاد جهاني معاصر را شكل داده، مثال‌هايي ارائه داده است. مثلاً كارگاه‌هاي خانوادگي را به موتور توسعه اقتصادي در مكان‌هايي از قبيل مراكز ايتاليا، هنگ كنگ و تايوان تبديل كرده است. (فوكوياما ۱۳۷۹، ٦٤)

سرمايه اجتماعي و منفعت عمومي

سرمايه اجتماعي ويژگي‌هاي معيني دارد كه يكي از اين ويژگي‌ها، انتقال ناپذيري عملي آن است؛ به تعبير ديگر، اگر چه اين سرمايه منبعي است كه ارزش استفاده دارد، اما به آساني مبادله نمي‌شود. از جمله ويژگي‌هاي ساختار اجتماعي كه فرد در آن قرار گرفته اين است كه سرمايه اجتماعي، دارايي شخصي هيچ يك از افراد نيست كه از آن سود ببرند. تفاوت ميان سرمايه اجتماعي و سرمايه فيزيكي در اين است كه سرمايه فيزيكي معمولاً كالايي خصوصي است و حقوق مالكيت به شخصي كه در سرمايه فيزيكي سرمايه گذاري كند، اين امكان را به او مي‌دهد كه منافعي را كه اين سرمايه توليد مي‌كند، به دست آورد. بنابراين، انگيزه سرمايه‌گذاري در سرمايه فيزيكي كاهش

www.SID.ir

Archive of SID

نمي‌يابد، آن‌گونه كه اقتصاددان ممكن است، بگويند، يك سرمايه‌گذاري «نيمه بهينه»[1] در سرمايه فيزيكي وجود ندارد، زيرا كساني كه در آن سرمايه‌گذاري مي‌كنند مي‌توانند منافع سرمايه گذاري‌شان را تصاحب كنند. (كلمن١٣٧٧، ٤٨٣) اما سرمايه اجتماعي در بيشتر شكل‌هايش اين‌گونه نيست؛ مثلاً انواع ساختارهاي اجتماعي كه داراي هنجارهاي اجتماعي و ضمانت‌هاي اجرايي هستند، در درجه اول به افرادي كه تلاش‌هاي آنها براي به وجود آوردن هنجارها و ضمانت‌هاي اجرايي لازم است، سود نمي‌رسانند، بلكه به همه افرادي كه جزء آن ساختار معين هستند، سود مي‌رسانند. (كلمن ١٣٧٧، ٢٨٤)

جنبه منفعت عمومي سرمايه اجتماعي به اين معناست كه سرمايه اجتماعي از جهت كنش هدفمند، در موقعيتي اساساً متفاوت با بيشتر شكل‌هاي ديگر سرمايه است. سرمايه اجتماعي منبع مهمي براي افراد است و مي‌تواند بر توانايي كنش آنها و كيفيت مشهود زندگي‌شان بسيار تأثير بگذارد. آنها توانايي به وجود آوردن چنين سرمايه‌اي را دارند؛ با وجود اين، از آنجا كه بسياري از كنش‌هايي كه سرمايه اجتماعي را به وجود مي‌آورند، توسط افرادي غير از فردي كه آن را ايجاد مي‌كند كسب مي‌شوند، به لحاظ اقتصادي به سود فردي كه آن را به وجود مي‌آورد، نيست. لذا سرمايه اجتماعي به وجود مي‌آيد يا از بين مي‌رود، بدون اينكه كسي بخواهد كه به وجود آيد يا از بين برود. (كلمن ١٣٧٧، ٤٨٦)

سرمايه اجتماعي و توسعه سياسي، اجتماعي، فرهنگي

ادبيات اقتصادي دهه ١٩٩٠ نشان مي‌دهد كه هر چه سرمايه اجتماعي ملتي بزرگ‌تر باشد، آن ملت ثروتمندتر است. سرمايه اجتماعي جزء معنوي يك تابع توليد و ميراث تاريخي است كه از طريق تشديد انتخاب استراتژي «همكاري» در تعاملات اجتماعي، قادر است بر ميزان بيشتري از معماهاي زنداني فائق آيد و حركت به سوي رشد و توسعه شتابان اقتصادي را امكان‌پذير سازد.

www.SID.ir

Archive of SID

سرمايه اجتماعي راهي است براي ايجاد ارتباط بين دو ديدگاه جامعه شناسي و اقتصاد و تبييني از توسعه اقتصادي ارائه مي‌كند كه بالقوه غني‌تر است. يكي از راه‌هاي مهم ايجاد اين پل، اين است كه نشان دهيم ماهيت و گستره تعاملات اجتماعي ميان جوامع و نهادها، به عملكرد اقتصادي شكل مي‌دهند. اين امر به نوبه خود داراي تبعاتي مهم براي سياست‌گذاري توسعه است كه از ديرباز منحصراً بر بعد اقتصادي توسعه متمركز بوده است.

براي اينكه مفهوم سرمايه اجتماعي در سياست توسعه بگنجانيم، شش توصيه كلي پيشنهاد مي‌شود:

۱) براي دخالت همه بخش‌ها و همه سطوح در امر توسعه، به ويژه در سطح كشور، بايد از تحليل نهادي اجتماعي استفاده كرد. درك اينكه دخالتهاي سياسي پيشنهاد شده چگونه بر قدرت و منافع سياسي ذي‌نفعان اثر خواهد كرد، امري است حياتي، زيرا كليه دخالت‌هاي سياسي در محيط و اجتماع به وقوع مي‌پيوندد و خصلت برجسته آن آميزه حساسي است كه در سازمان‌هاي غير رسمي، شبكه‌ها و نهادها وجود دارد. طرح برنامه‌اي براي دخالت، نياز به بذل توجه مخصوص به توان بالقوه گروه‌هاي حاكم، در بسيج قواي خود به ضرر مصلحت عمومي دارد.

۲) سرمايه‌گذاري بر روي ظرفيت سازماني تهي‌دستان و كمك به برقراري ارتباط بين جوامع و گروه‌هاي اجتماعي، امري حساس است. بسياري از تصميماتي كه بر سرنوشت تهي‌دستان اثر مي‌گذارد، در سطح محلي گرفته نمي‌شوند. براي تحقق اين هدف استفاده از فرآيندهاي مشاركتي مي‌تواند از يك طرف منجر به وفاق شده و از طرف ديگر ارتباط اجتماعي بين ذي‌نفعان را تسهيل نمايد.

۳) طرفداران ديدگاه سرمايه اجتماعي با كساني هم‌صدا هستند كه در همه سطوح خواهان شفافيت فضاي اطلاعات مربوط به سياست‌ها هستند و

www.SID.ir

Archive of SID

هدف‌شان اين است كه كنشگران خصوصي و عمومي صحنه را كه مدعي خدمت به خير عامه هستند، به رعايت اصول شهروندي آگاهانه، مسئوليت‌پذيري و پاسخگويي تشويق نمايند.

٤) بهبود كيفيت دسترسي به فن‌آوري مدرن ارتباطي كه مي‌تواند تقويت كننده تبادل اطلاعات در ميان گروه‌هاي اجتماعي باشد، بايد مورد تأكيد قرار گيرد تا مكمل تعاملات اجتماعي مبتني بر مبادلات رو در رو[٢] شود.

٥) دخالت‌هاي معطوف به توسعه را بايد از ديدگاه سرمايه اجتماعي نگريست و ارزيابي تأثير آن را بر روي سرمايه اجتماعي گروه‌هاي فقير در نظر گرفت. شبكه‌هاي اجتماعي فقرا يكي از اصلي‌ترين منابعي هستند كه براي اعمال مديريت، ريسك و آسيب‌پذيري در اختيار آنها قرار دارد. بنابراين، عوامل خارجي بايد راه‌هايي بيابند تا اين منابع را تكميل نمايند، نه آنكه جايگزين آن باشند.

٦) سرانجام اينكه سرمايه اجتماعي را بايد همچون جزئي از پروژه‌هاي متعارف توسعه ديد و اين نگرش را در مورد هر طرحي از سدسازي و سيستم‌هاي آبرساني گرفته تا درمانگاه و مدرسه سازي محلي به كار گرفت. در مواردي كه اجتماعات فقير مستقيماً در طراحي، اجرا، مديريت و ارزيابي پروژه‌ها نقش دارند، بازدهي سرمايه‌گذاري‌ها و قابليت پايداري پروژه افزايش مي‌يابد. (آسمان و اپهاف ١٩٨٤)

سرمايه اجتماعي در افق چشم‌انداز ٢٠ساله

با توجه به اين مطلب كه امروزه دولت‌هاي موفق ضمن تدوين برنامه‌هاي بلندمدت سعي مي‌نمايند در مسير مشخص و معين و در راستاي رسيدن به اهداف از پيش تعيين شده گام بردارند، در ادامه سياست‌هاي كلي چشم‌انداز ٢٠ساله نظام در جدول شماره ١ به تفصيل آورده مي‌شود. مروري بر موارد

www.SID.ir

Archive of SID

مطرح شده در اين جدول نشان دهنده اين مهم مي‌باشد كه يكي از عمده‌ترين دغدغه‌هاي خط‌مشي‌گذاران نظام، تقويت و ارتقاء سرمايه اجتماعي در ابعاد چهارگانه فرهنگي، سياسي و اجتماعي مي‌باشد.

جدول ۱: سياست‌هاي كلي چشم‌انداز در راستاي ارتقاء سرمايه اجتماعي

بعد فرهنگي	تقويت روحيه ايمان، ايثار و... به عنوان عامل اصلي اقتدار ملي ايجاد جامعه سالم بر مبناي ارزش‌هاي اسلامي رشد و اعتلاي عناصر فرهنگي و هنري ايراني و اسلامي پيشبرد راهبرد گفت‌وگو ميان تمدن‌ها و فرهنگ‌ها تقويت نهاد خانواده و ارتقاء نقش زنان نهادينه‌سازي و گسترش علم و تحقيق
بعد اجتماعي	تضمين حقوق مدني، انساني و... توسعه نيروي انساني آگاه و ماهر حاكميت بخشيدن به رويكردهاي علمي، تمركززدايي و... توجه به جوانان، نيازها و ضرورت‌هاي آنان تقويت مباني جامعه مدني، مشاركت و...
بعد سياسي	تقويت امنيت و اقتدار ملي بهبود ساختار سياسي، قضايي و... توسعه نظم و امنيت عمومي تعميم عدالت از طريق توسعه قضايي توسعه قانون‌گرايي، وجدان كاري و...
بعد اقتصادي	ايجاد سازوكارهاي انگيزشي تعامل فعال با جهانيان ايجاد فضاي مناسب براي سرمايه‌گذاران داخلي و خارجي توجه به مزيت‌هاي نسبي توانمندسازي بخش‌هاي خصوصي و تعاوني نظم و انضباط مالي و بودجه‌اي ارتقاء ظرفيت‌هاي بخش تعاوني توسعه حضور بخش تعاون در تمام بخش‌هاي اقتصادي

منبع: (اصفهاني و كاوسي ۱۳۸۵)

www.SID.ir

Archive of SID

اهداف پژوهش

۱) شناسايي ديدگاههاي مختلف سرمايه اجتماعي؛
۲) شناسايي اهداف و سياست‌هاي چشم‌انداز ۲۰ ساله؛
۳) شناسايي عناصر سرمايه اجتماعي مرتبط با اهداف سند چشم‌انداز ۲۰ ساله؛
٤) شناسايي نقش دولت در تحقق اهداف و سياست‌هاي چشم‌انداز ۲۰ ساله؛
٥) ارائه راهكارهاي عملي در جهت ارتقاء سرمايه اجتماعي توسط دولت؛

سوالات پژوهش

اين پژوهش داراي دو سوال اصلي است كه عبارتست از اينكه:
۱) دولت چگونه مي‌تواند از طريق ارتقاء سرمايه‌ي اجتماعي اهداف و سياست‌هاي چشم‌انداز ۲۰ ساله را محقق سازد؟
۲) راهكارهاي عملي دولت براي ارتقاء سرمايه‌ي اجتماعي كه منجر به تحقق اهداف و سياست‌هاي چشم‌انداز ۲۰ ساله گردد، كدامند؟

فرضيه‌هاي پژوهش

اين پژوهش داراي يک فرضيه اصلي و چهار فرضيه فرعي مي‌باشد.

۱) فرضيه اصلي

دولت در راستاي بهبود سرمايه اجتماعي از طريق اجراي سياست‌ها، راهبردهاي سند چشم‌انداز نقش موثري دارد.

۲) فرضيه‌هاي فرعي

۱) بين نقش دولت در اجراي سياست‌ها و اهداف فرهنگي سند چشم‌انداز و ارتقاي سرمايه اجتماعي رابطه معني داري وجود دارد.
۲) بين نقش دولت در اجراي سياست‌ها و اهداف اقتصادي سند چشم‌انداز و ارتقاي سرمايه اجتماعي رابطه معني داري وجود دارد.

www.SID.ir

Archive of SID

۳) بين نقش دولت در اجراي سياست‌ها و اهداف اجتماعي سند چشم‌انداز و ارتقاي سرمايه اجتماعي رابطه معني داري وجود دارد.
۴) بين نقش دولت در اجراي سياست‌ها و اهداف سياسي سند چشم‌انداز و ارتقاي سرمايه اجتماعي رابطه معني داري وجود دارد.

جامعه و نمونه آماري

در اين پژوهش با توجه به سئوال اصلي، سعي شده است با مطالعه و نقش دولت در ارتقاي سرمايه اجتماعي و سند چشم‌انداز بيست ساله نظام پرداخته شود. جامعه و نمونه آماري در اين تعدادي از مديران فرهنگي سازمان و نهادهاي فرهنگي شهر تهران مي‌باشند كه در دانشكده مديريت و اقتصاد دانشگاه آزاد اسلامي، واحد علوم و تحقيقات مشغول به تحصيل مي‌باشند. تعداد اين مديران ۵۸ نفر بوده و نمونه‌گيري از طريق سرشماري صورت گرفته بنابراين تعداد جامعه و نمونه آماري يكسان مي‌باشد.

چارچوب نظري پژوهش

در جهان كنوني، صاحب‌نظران علم مديريت به اين نتيجه رسيده‌اند كه سرمايه اجتماعي نقشي بسيار مهم‌تر از سرمايه فيزيكي و انساني در سازمان‌ها و جوامع ايفا مي‌نمايد. بنابراين با توجه به اهميت نقش سرمايه اجتماعي در توسعه اقتصادي، سياسي، اجتماعي و فرهنگي، به نظر مي‌رسد اگر چه در سند چشم‌انداز به ابعاد چهارگانه اقتصادي، اجتماعي، سياسي و فرهنگي سرمايه اجتماعي توجه لازم صورت پذيرفته است، ولي تحقق ساير اهداف كلي چشم‌انداز نيز منوط به وجود سرمايه اجتماعي بوده و بدون سرمايه اجتماعي، ساير اهداف تحقق نخواهد يافت. از اين منظر اگر از سازمان‌ها به‌عنوان شالوده‌هاي اصلي اجتماع و از مديريت به‌عنوان مهم‌ترين عامل در حيات، رشد

www.SID.ir

Archive of SID

و بالندگي يا نابودي سازمان‌ها ياد كنيم آنچه از مطالعه ادبيات توسعه بدست مي‌آيد، تاكيد بر تفكر استراتژيك با نگاه به آينده در يك افق زماني بلندمدت در تمام عرصه‌هاست. سند چشم‌انداز بيست ساله نيز دقيقاً در همين راستا تدوين گرديده است. همان‌طور كه ملاحظه مي‌شود بخش عمده‌اي از پيام‌هاي اهداف چشم‌انداز در راستاي ارتقاء و بهبود سرمايه اجتماعي است.

آزمون فرضيه‌ها

فرضيه فرعي اول

بين نقش دولت در اجراي سياست‌ها و اهداف فرهنگي سند چشم‌انداز و ارتقاء سرمايه اجتماعي رابطه وجود دارد.

باتوجه به فراواني مورد مشاهده در جدول شماره۲ كاي- اسكوئر از ديدگاه جامعه مورد مطالعه بين نقش دولت در اجراي سياست‌ها و اهداف فرهنگي سند چشم‌انداز و ارتقاء سرمايه اجتماعي رابطه وجود دارد براي حصول اطمينان از وجود چنين رابطه اي آزمون وجود استقلال بين دو گروه(ضغيف وقوي) يعني كاي- اسكوئر را اجرا مي‌كنيم.

چون درصد خطاي محاسبه شده كمترتر از ۰/۰۵ مي‌باشد در نتيجه فرض فرضيه صفر رد شده است پس با ۰/۹۵ درصد اطمينان مي‌توان گفت از ديدگاه جمعيت نمونه بين نقش دولت در اجراي سياست‌ها و اهداف فرهنگي سند چشم‌انداز و ارتقاء سرمايه اجتماعي رابطه وجوددارد باتوجه به اينكه‌اندازه ضريب توافقي(0<C=0. 48<1) بين صفر و پنجاه درصد و خيلي نزديک به ۵۰ درصد مي‌باشد. بنابر اين مي‌توان اين گونه استنباط نمود كه بين نقش دولت در اجراي سياست‌ها و اهداف فرهنگي سند چشم‌انداز و ارتقاء سرمايه اجتماعي رابطه نسبتاً مطلوبي وجود دارد.

www.SID.ir

Archive of SID

جدول ۲: آزمون فرضيه فرعي اول

گزينه	موردمشاهده	مورد انتظار	ميزان انحراف	نتيجه كاي- اسكوئر	
*	*	*	*	مقدار (chi-square)	17. 72
70. 00	7	14. 5	-7. 5		
75. 00	7	14. 5	-7. 5	آزادي(d)	3
80. 00	26	14. 5	11. 5		
90. 00	18	14. 5	3. 5	ميزان احتمال خطا (asyp. sing)	0. 000
جمع	58	مقدارکاي-اسکوئ $= x^2\alpha,df$			
اندازه شدت نقش دولت			C=(x ²α,df/ x ²α,df+n)^(1/2)		0. 48

فرضيه فرعي دوم

بين نقش دولت در اجراي سياست‌ها و اهداف اقتصادي سند چشم‌انداز و ارتقاء سرمايه اجتماعي رابطه وجود دارد.

باتوجه به فراواني مورد مشاهده در جدول شمار ۳ كاي- اسكوئر از ديدگاه جامعه مورد مطالعه بين نقش دولت در اجراي سياست‌ها و اهداف اقتصادي سند چشم‌انداز و ارتقاء سرمايه اجتماعي رابطه وجو دارد براي حصول اطمينان از وجود چنين رابطه‌اي آزمون وجود استقلال بين دو گروه (ضغيف وقوي) يعني كاي- اسكوئر را اجرا مي‌كنيم.

چون درصد خطاي محاسبه شده كمترتراز ۰/۰۵ مي‌باشددر نتيجه فرض فرضيه صفر رد شده است پس با ۰/۹۵ درصد اطمينان مي‌توان گفت از ديدگاه جمعيت نمونه بين نقش دولت در اجراي سياست‌ها و اهداف اقتصادي سند چشم‌انداز و ارتقاء سرمايه اجتماعي رابطه وجود دارد با توجه به اينكه‌اندازه ضريب توافقي(0<C=0. 37<1) بين صفر و پنجاه درصد مي‌باشد بنا بر اين

www.SID.ir

Archive of SID

مي‌توان اين گونه استنباط نمود كه بين نقش دولت در اجراي سياست‌ها و اهداف اقتصادي سند چشم‌انداز و ارتقاء سرمايه اجتماعي رابطه نسبتاً ضعيفي وجود دارد.

جدول ۳: آزمون فرضيه فرعي دوم

گزينه	موردمشاهده	مورد انتظار	ميزان انحراف	نتيجه كاي- اسكوئر	
*	*	*	*	مقدار (chi-square)	9
45. 00	8	14. 5	-6. 5		
70. 00	10	14. 5	-4. 5	آزادي(d)	3
80. 00	22	14. 5	7. 5		
90. 00	18	14. 5	3. 5	ميزان احتمال خطا (asyp. sing)	0. 029
جمع	58	مقدار كاي-اسكوئ $= x^2_{\alpha,df}$			
اندازه شدت نقش دولت				C=(x ²α,df/ x ²α,df+n)^(1/2)	0. 37

فرضيه فرعي سوم

بين نقش دولت در اجراي سياست‌ها و اهداف اجتماعي سند چشم‌انداز و ارتقاء سرمايه اجتماعي رابطه وجود دارد.

باتوجه به فراواني مورد مشاهده در جدول ۴ كاي- اسكوئر از ديد گاه جامعه مورد مطالعه بين نقش دولت در اجراي سياست‌ها و اهداف اجتماعي سند چشم‌انداز و ارتقاء سرمايه اجتماعي رابطه وجود دارد براي حصول اطمينان از وجود چنين رابطه‌اي، آزمون وجود استقلال بين دو گروه (ضغيف وقوي) يعني كاي- اسكوئر را اجرا مي‌كنيم.

چون درصد خطاي محاسبه شده كمترتر از ۰/۰۵ مي‌باشد در نتيجه فرض فرضيه صفر رد شده است پس با ۰/۹۵ درصد اطمينان مي‌توان گفت از ديدگاه

www.SID.ir

Archive of SID

جمعيت نمونه بين نقش دولت در اجراي سياست‌ها و اهداف اجتماعي سند چشم‌انداز و ارتقاء سرمايه اجتماعي رابطه وجو دارد با توجه به‌اندازه ضريب توافقي (0<C=0. 45<1) بين صفر و پنجاه درصد و كمي نزديک ۵۰ درصد مي‌باشد، بنابر اين مي‌توان اين گونه استنباط نمود كه بين نقش دولت در اجراي سياست‌ها و اهداف اجتماعي سند چشم‌انداز و ارتقاء سرمايه اجتماعي رابطه نسبتاً مطلوبي وجود دارد.

جدول ۴: آزمون فرضيه فرعي سوم

گزينه	موردمشاهده	مورد انتظار	ميزان انحراف	نتيجه كاي- اسكوئر	
*	*	*	*	**مقدار (chi-square)**	15
30. 00	7	11. 6	-4. 6		
60. 00	8	11. 6	-3. 6	**آزادي(d)**	4
70. 00	6	11. 6	-5. 6		
80. 00	16	11. 6	4. 4	**ميزان احتمال خطا (asyp. sing)**	0. 005
90. 00	21	11. 6	9. 4		
جمع	58	**مقدار كاي-اسكوئ $x^2_{\alpha,df}$ =**			
اندازه شدت نقش دولت				**$C=(x^2_{\alpha,df}/ x^2_{\alpha,df+n})^{(1/2)}$**	0. 45

فرضيه فرعي

بين نقش دولت در اجراي سياست‌ها و اهداف سياسي سند چشم‌انداز و ارتقاء سرمايه اجتماعي رابطه وجود دارد

باتوجه به فراواني مورد مشاهده در جدول ۵ كاي- اسكوئر از ديدگاه جامعه مورد مطالعه بين نقش دولت در اجراي سياست‌ها و اهداف سياسي سند چشم‌انداز و ارتقاء سرمايه اجتماعي رابطه وجود دارد براي حصول اطمينان از

www.SID.ir

Archive of SID

وجود چنين رابطه‌اي آزمون وجود استقلال بين دو گروه (ضغيف وقوي) يعني كاي- اسكوئر را اجرا مي‌كنيم.

چون درصد خطاي محاسبه شده كمترتراز ۰/۰۵ مي‌باشد در نتيجه فرض فرضيه صفر رد شده است پس با ۰/۹۵ درصد اطمينان مي‌توان گفت از ديدگاه جمعيت نمونه بين نقش دولت در اجراي سياست‌ها و اهداف سياسي سند چشم‌انداز و ارتقاء سرمايه اجتماعي رابطه وجود دارد با توجه به اينكه‌اندازه ضريب توافقي (0<C=0. 41<1) بين صفر و پنجاه درصد مي‌باشد، بنابر اين مي‌توان اين گونه استنباط نمود كه بين نقش دولت در اجراي سياست‌ها و اهداف سياسي سند چشم‌انداز و ارتقاء سرمايه اجتماعي رابطه نسبتاً ضعيفي وجود دارد.

جدول ۵: آزمون فرضيه فرعي چهارم

گزينه	موردمشاهده	مورد انتظار	ميزان انحراف	نتيجه كاي- اسكوئر	
*	*	*	*	**مقدار (chi-square)**	12
40. 00	7	11. 6	-4. 6		
60. 00	6	11. 6	-5. 6	**آزادي(d)**	4
70. 00	15	11. 6	3. 4		
80. 00	20	11. 6	8. 4	**ميزان احتمال خطا (asyp. sing)**	0. 019
90. 00	10	11. 6	-1. 6		
جمع	58	**مقدارکاي- اسكوئر =x ²α,df**			
اندازه شدت نفش دولت		**C=(x ²α,df/ x ²α,df+n)^(1/2)**			0. 41

www.SID.ir

Archive of SID

فرضيه اصلي

به نظر مي‌رسد دولت در راستاي بهبود سرمايه اجتماعي از طريق اجراي سياست‌ها، رهبردهاي سند چشم‌انداز نقش دارد.

باتوجه به فراواني مورد مشاهده در جدول۶ كاي- اسكوئر از ديد گاه جامعه مورد مطالعه بين نقش دولت در اجراي سياست‌ها، راهبردهاي سند چشم‌انداز و ارتقاء سرمايه اجتماعي رابطه وجود دارد براي حصول اطمينان از وجود چنين رابطه‌اي آزمون وجود استقلال بين دو گروه (ضعيف وقوي) يعني كاي- اسكوئر را اجرا مي‌كنيم.

جدول ۶: آزمون فرضيه اصلي

گزينه	موردمشاهده	مورد انتظار	ميزان انحراف	نتيجه كاي- اسكوئر	
40. 00	6	9. 7	-3. 7	**مقدار (chi-square)**	0. 34
50. 00	5	9. 7	-4. 7		
60. 00	9	9. 7	-. 7	**آزادي(d)**	5
70. 00	7	9. 7	-2. 7		
80. 00	26	9. 7	16. 3	**ميزان احتمال خطا (asyp. sing)**	0. 000
90. 00	5	9. 7	-4. 7		
جمع	58	**مفداركاي- اسكوئر =x ²α,df**			
اندازه شدت نقش دولت				**C=(x ²α,df/ x ²α,df+n)^(1/2)**	0. 61

چون درصد خطاي محاسبه شده كمترتر از ۰/۰۵ مي‌باشد در نتيجه فرض فرضيه صفر رد شده است پس با ۰/۹۵ درصد اطمينان مي‌توان گفت از ديدگاه

www.SID.ir

Archive of SID

جمعيت نمونه بين نقش دولت در اجراي سياست‌ها، راهبردهاي سند چشم‌انداز و ارتقاء سرمايه اجتماعي رابطه وجود دارد باتوجه به اينكه‌اندازه ضريب توافقي (0<C=0. 61<1) بين پنجاه درصد و يک مي‌باشد، بنابر اين مي‌توان اين گونه استنباط نمود كه بين نقش دولت در اجراي سياست‌ها، راهبردهاي سند چشم‌انداز و ارتقاء سرمايه اجتماعي رابطه نسبتاً مطلوب مي‌باشد و بالاتر از حد متوسط است وجود دارد.

نتيجه‌گيري با توجه به سوالات و اهداف

با توجه به سوالات مطروحه در پژوهش مشخص گرديد كه دولت مي‌تواند ضمن بررسي و طبقه بندي نمودن اهداف و سياستهاي چشم‌انداز بيست ساله آن دسته از اهداف و سياستهايي را كه مربوط به سرمايه اجتماعي مي‌باشد، احصاء نموده و به تدوين راهكارهاي عملي در خصوص تقويت و ارتقاء آنها بپردازد بنابر اين نتيجه گرفته مي‌شود كه دولت توانايي آن را دارد كه از طريق ارتقاء سرمايه اجتماعي بخشي از اهداف و سياستهاي چشم‌انداز بيست ساله را محقق نمايد.

و اما در مورد اهداف، همانگونه كه در پايان اين پژوهش مشخص گرديد با توجه به مطالعه ادبيات موجود در دنيا پيرامون مفهوم سرمايه اجتماعي و با عنايت به پژوهش‌هاي انجام شده در كشور، هدف نخست كه شناسايي ديدگاههاي مختلف سرمايه اجتماعي مي‌باشد محقق گرديد. با توجه به مطالعه سند چشم‌انداز بيست ساله هدف دوم نيز بدست آمده و با عنايت به بررسي عناصر سرمايه اجتماعي كه مرتبط با اهداف و سياستهاي چشم‌انداز بيست ساله مي‌باشند. هدف سوم نيز كه شناسايي عناصر مرتبط آن دو است، حاصل گرديده و با توجه به مراحل قبلي مشخص گرديده است كه دولت چه نقشي را در

www.SID.ir

Archive of SID

راستاي تحقق اهداف و سياستهاي چشم‌انداز مي‌تواند ايفاء نمايد و در نهايت آخرين هدف نيز كه ارائه راهكارهاي عملي در جهت ارتقاء سرمايه اجتماعي توسط دولت مي‌باشد در ادامه اين فصل معرفي شده است. لازم به توضيح مي‌باشد كه دسترسي به اهداف فوق به صورت نسبي بوده و نمي توان ادعا نمود كه اين اهداف بصورت صد در صد محقق شده باشند.

يافته‌هاي ناشي از تجزيه و تحليل آماري

۱) با توجه به داده‌هاي حاصل از آمارتوصيفي اعضاي نمونه آماري ۵۸ نفر مي‌باشند كه از اين تعداد ۳۸ نفر مرد و بقيه زن مي‌باشند. از كل تعداد اعضاي نمونه ۷۹ درصد كارشناس ارشد و ۲۱ درصد كارشناس مي‌باشند.

۲) در رابطه با اين سوال كه مربوط به تقويت روحيه ايمان و ايثار مي‌باشد. ۲۰ نفر بالاترين درصد يعني ۹۰ درصد را به خود اختصاص داده‌اند، كمترين تعداد (۵) نفر اعتقاد داشتند كه تقويت روحيه ايمان و ايثار، ۲۰ درصد در ارتقاء سرمايه اجتماعي نقش دارد.

۳) در رابطه با سوال سوم كه مربوط به رشد و اعتلاي عناصر فرهنگي و هنري مي‌باشد. بيشترين تعداد (۳۰) نفر مي‌باشند كه ۱۵ نفر ۸۰ درصد و ۱۵ نفر ديگر تا ۹۰ درصد اهميت اين مؤلفه را تعيين نموده‌اند.

۴) در رابطه با سوال چهارم كه مربوط به نهادينه سازي و گسترش علم و پژوهشمي‌باشد، ۲۲ نفر ، ۸۰ درصد و ۱۱ نفر ، ۹۰ درصد اهميت براي قايل شده‌اند.

۵) در رابطه با سوال پنجم كه مربوط به تقويت نهاد خانواده و نقش آن در ارتقاء سرمايه اجتماعي مي‌باشد، بيشترين تعداد يعني(۲۰) نفر تا ۹۰ درصد، ۱۵ نفر نيز ۱۰۰ درصد اهميت قايل شده‌اند. كمترين تعداد (۶) نفر بوده‌اند كه ۶۰ درصد براي اين مؤلفه اهميت قايل شده‌اند.

www.SID.ir

Archive of SID

۶) در رابطه با سوال ششم يعني ارتقاء نقش زن در جامعه، از ميان ۵۸ نفر، ۱۰ نفر ۱۰۰ درصد به اين موضوع معتقد بوده و ۱۵ نفر ۹۰ درصد اعتقاد داشتند كمترين ميزان ۶ نفر بودند كه اعتقاد داشتند اين مؤلفه داراي ارزش ۴۰ درصدي مي‌باشد.

۷) در رابطه با سوال هفتم يعني تقويت حس مشاركت ،تعداد ۱۵ نفر معتقد بودند كه اين عامل داراي تاثير ۹۰ درصدي بوده و ۲۰ نفر نيز ۷۰ تا ۸۰ درصد براي اين عامل ارزش قائل شده‌اند. كمترين ميزان ۶ نفر بوده كه ۴۰ درصد را تعيين نموده‌اند.

۸) در رابطه با سوال هشتم يعني افزايش آگاهي عمومي، نيز تعداد ۵ نفر تاثير اين عامل را در رسيدن به سياست و اهداف چشم‌انداز ۱۰۰ درصد ، ۳ نفر ۹۵ درصد، ۱۴ نفر ۹۰ درصد و ۱۰ نفر ۸۰ درصد دانسته و كمترين ميزان يعني ۴۰ درصد را نيز ۷ نفر انتخاب كرده‌اند.

۹) در رابطه با سوال نهم يعني تاثير بهبود روابط افراد در راستاي رسيدن به اهداف و سياست‌هاي چشم‌انداز نيز بيشترين فراواني يعني ۱۰ نفر اعتقاد داشتند كه تاثير اين عامل ۸۰ درصد مي‌باشد. تعداد ۶ نفر ۱۰۰ درصد به اين عامل معتقد بوده و كمترين تاثير يعني ۴۰ درصداز جانب ۷ نفر تاييد شده است.

۱۰) در رابطه با سوال دهم تقويت روحيه اعتماد نيز بيشترين فراواني يعني ۱۷ نفر معتقد بودند اين عامل ۹۰ درصد در افزايش سرمايه اجتماعي تاثير گذار بوده و فقط ۵ نفر اعتقاد داشتند كه تاثير اين عامل در افزايش سرمايه اجتماعي ۴۰ درصد مي‌باشد.

۱۱) در رابطه با سوال يازدهم تقويت مباني جامعه مدني، بيشترين فراواني ۱۳ نفر بودند كه اعتقاد داشتند تاثير اين عامل در افزايش سرمايه اجتماعي ۸۰

www.SID.ir

Archive of SID

درصد مي‌باشد. كمترين درصد تاثير ۲۰درصد بود كه از جانب ۷ نفر اعلام شده بود.

۱۲) در رابطه با سوال دوازدهم يعني تقويت امنيت و اقتدار ملي بيشترين فراواني ۱۴ نفر مي‌باشد كه اعتقاد داشتند اين عامل ۹۰ درصد در افزايش سرمايه اجتماعي و رسيدن به افق چشم‌انداز تاثير داشته و كمترين تعداد فراواني ۵ نفر بودند كه اعتقاد داشتند اين عامل فقط ۱۰ درصدتاثير دارد.

۱۳) در رابطه با سوال سيزدهم بهبود ساختار سياسي، نيز بيشترين فراواني ۱۶ نفر بودند كه اعتقاد داشتند تاثيراين عامل ۹۰ درصد مي‌باشد. كمترين تاثير يعني ۳۰ درصد از جانب ۶ نفر اعلام شده بود.

۱۴) در رابطه با سوال چهاردهم توسعه نظم و امنيت عمومي در جامعه بيشترين فراواني ۲۲ نفر مي‌باشند كه تاثير اين عامل را ۸۰ درصد برآورد كرده و كمترين فراواني ۵ نفر هستند كه تاثير اين عامل را ۶۰ درصد برآورد نموده‌اند.

۱۵) در رابطه با سوال پانزدهم يعني تعميم عدالت در جامعه بيشترين فراواني يعني ۱۲ نفر اعتقاد داشتند كه اين عامل ۹۰ درصد در ايجاد سرمايه اجتماعي و دستيابي به اهداف و سياستهاي چشم‌انداز نقش دارد. تعداد ۶ نفر نيز تاثير اين عامل را ۲۰ درصد برآورد كرده‌اند.

۱۶) در رابطه با سوال توسعه نظم و انضباط مالي بيشترين فراواني ۱۱ نفر بودند كه اعتقاد داشتند تاثير اين عامل در توسعه سرمايه اجتماعي ۹۰ درصد مي‌باشد. تعداد ۷ نفر نيز تاثير اين عامل را ۴۰ درصد برآورد نموده‌اند.

۱۷) در رابطه با تعامل با جهانيان بيشترين فراواني ۱۷ نفر اعتقاد داشتند كه تاثير اين عامل براي دستيابي و رسيدن به افق چشم‌انداز ۹۰ درصد مي باشد و تعداد ۱۱ نفر نيز تاثير آن را ۶۰ درصد برآورد نموده‌اند.

www.SID.ir

Archive of SID

۱۸) در رابطه با سوال ایجاد سازو کار انگیزش نیز بیشترین فراواني ۱۳ نفر بودند که تاثیر این عامل را ۹۰ درصد برآورد کرده و تعداد ۸ نفر نیز تاثیر این عامل را در توسعه سرمایه اجتماعي ۳۰ درصد برآورد کردهاند.

۱۹) در رابطه با ایجاد فضاي مناسب جهت سرمایه گذاري خارجي نیز بیشترین فراواني ۱۰نفر بودند که تاثیر آنرا ۸۰ درصد دانسته و فقط ۵ نفر اعتقاد داشتند که تاثیر این عامل ۲۰ درصد مي باشد.

۲۰) در رابطه با توجه به مزیتهاي نسبي اقتصادي بیشترین فراواني ۱۹ نفر بودند که تاثیر این عامل را در ایجاد سرمایه اجتماعي ۸۰ درصد برآورد کرده و تعداد ۷ نفر نیز تاثیر این عامل را ۳۰ درصد برآورد کردهاند.

۲۱) در رابطه با توانمند سازي بخش خصوصي بیشترین فراواني یعني ۲۲ نفر اعتقاد داشتند که تاثیر این عامل در ارتقاء سرمایه اجتماعي ۹۰ درصد مي‌باشد. کمترین فرواني یعني ۵ نفر نیز تاثیر این عامل را ۴۰ درصد برآورد کردهاند.

۲۲) در رابطه با توانمندسازي بخش دولتي بیشترین فراواني یعني ۲۲ نفر تاثیر این عامل را۹۰ درصد برآورد کرده و کمترین تعداد یعني ۵ نفر تاثیر آنرا ۴۰ درصد برآورد کردهاند.

پیشنهادات ناشي از انجام پژوهش

۱) پیشنهاد مي‌شود مدیران آموزشي و فرهنگي کشور در رابطه با تقویت روحیه ایمان، ایثارو... با تدوین برنامههاي اصولي و راهبردي از دوران کودکي براي نسلهاي آینده برنامه ریزي نمایند.

۲) براي رسیدن به جامعه سالم بر مبناي ارزشهاي اسلامي نیز دستاندرکاران نظام باید همت بیشتري به خرج داده و انواع روشهاي

www.SID.ir

Archive of SID

نوين را در راستاي رسيدن به اين هدف متعالي يه كار گيرند. تا در سايه آن موجبات ارتقا سرمايه اجتماعي در جامعه فراهم گردد.

۳) براي رشد و اعتلاي عناصر فرهنگي و هنري نيز هم نهادهاي آموزشي و هم سازمان‌ها و دست‌اندركاران فرهنگي بايد دست به تدوين برنامه‌هاي مناسب بزنند به گونه‌اي كه سياست‌هاي همه در يك راستا و جهت قرار گيرد.

۴) پيشنهاد مي‌شود براي تقويت نهاد خانواده و ارتقا نقش زنان كه قطعا موجب افزايش سرمايه اجتماعي و رسيدن به افق چشم‌انداز را مهيا خواهد نمود دولت با برنامه‌هاي علمي و مفيد اقدام نمايد. اعطاي تسهيلات جهت گسترش و توسعه ازدواج و ... از اين دست برنامه‌ها خواهد بود.

۵) در رابطه با نهادينه سازي و گسترش علم و پژوهش نيز دولت بايد همت به خرج داده و با تدوين استراتژي‌هاي مناسب موجبات تحقق اين مهم را در جامعه فراهم نمايد تا در سايه آن اهداف و سياست‌هاي چشم‌انداز تحقق يابد.

۶) دررابطه با بعد اجتماعي دولت بايد حقوق مدني و انساني و... شهروندان را در جامعه تضمين نمايد.

۷) توسعه نيروي انساني نيز بايد از اهداف عملي و كاربردي دست‌اندركاران نظام باشد تا موجبات رسيدن به اهداف و سياست‌هاي چشم‌انداز مهيا گردد.

۸) توجه به جوانان و نيازها و ضرورت‌هاي آنها نيز از ديگر ابعاد اجتماعي مهم سرمايه اجتماعي مي‌باشد كه در اهداف سند چشم‌انداز مورد تاكيد قرارگرفته است لذا پيشنهاد مي‌شود به اين بخش توجه بيشتري معطوف گردد.

www.SID.ir

Archive of SID

۹) تقويت مباني جامعه مدني، مشاركت و... از اصول اساسي بعد اجتماعي مي‌باشد كه دولت بايد در سرلوحه كارهاي خود قرار داده و با كوچك سازي موجبات گسترش آنها را نيز فراهم آورد.

۱۰) دولت براي تحقق اهداف سند چشم‌انداز بايد هر چه بيشتر موجبات ايجاد امنيت و اقتدار ملي را فراهم آورد.

۱۱) توسعه نظم و انضباط و امنيت عمومي مي‌تواند نقش به سزايي در رسيدن به اهداف سند چشم‌انداز ايفا نمايد.

۱۲) عدالت يكي ديگر از عوامل مهم بعد سياسي سرمايه اجتماعي است كه دولت بايد در همه زمينه‌ها به ويژه از نظر فرهنگي و آموزشي موجبات تحقق آن را در كشور فراهم نمايد.

۱۳) توسعه قانونگرايي و وجدان كاري نيز بايد در سرلوحه فعاليت‌هاي دولت قرارگيرد تا اهداف و سياست‌هاي سند چشم‌انداز هر چه زودتر محقق شود.

۱۴) در رابطه با بعد اقتصادي اهداف سند چشم‌انداز و سرمايه اجتماعي دولت در راستاي خصوصي سازي بايد با ايجاد سازوكارهايي انگيزش را ايجاد نمايد تا بخش خصوصي رغبت بيشتري به حضور در صحنه داشته باشد.

۱۵) دولت بايد با توجه به افق چشم‌انداز سياست‌هايي را در پيش بگيرد كه در سايه آن موجبات برقراري تعامل بيشتر با جهانيان فراهم آيد. قطعا در سايه آن سرمايه اجتماعي در سطح بين المللي نيز افزايش خواهد يافت.

۱۶) دولت بايد فضايي مناسب براي سرمايه گذاران داخلي و خارجي فراهم آورد تا در سايه آن هم اهداف سند چشم‌انداز محقق گردد و هم اينكه

www.SID.ir

Archive of SID

موجبات اشتغال جوانان و نهايتا رشد و توسعه اقتصادي در كشور فراهم گردد.

۱۷) دولت بايد در زمينه توانمند سازي بخش خصوصي و هم در زمينه توانمند سازي بخش دولتي اهتمام خود را به خرج دهد. چرا كه ما فقط در سايه توانمند بودن هر دو بخش است كه مي‌توانيم به اهداف و سياست‌هاي چشم‌انداز ۲۰ ساله دسترسي پيدا نماييم.

۱۸) يكي ديگر از اركان مهم كشور بخش تعاون مي‌باشد كه دولت بايد اقتصاد بخش تعاون را كه به نوعي باعث ايجاد سرمايه اجتماعي مي‌شود را تقويت نمايد.

۱۹) دولت بايد ظرفيت‌هاي مناسب نيز براي بخش تعاون در كشور فراهم سازد.

۲۰) دولت در بعد اقتصادي سرمايه اجتماعي براي رسيدن به افق چشم‌انداز بايد به مزيت‌هاي نسبي اقتصادي توجه ويژه‌اي مبذول دارد.

منابع و ماخذ

۱) اصفهاني، مينا و اسماعيل كاوسي. (۱۳۸۵). تأملي بر اهداف و سياست‌هاي چشم‌انداز ۲۰ساله در راستاي ارتقاء سرمايه اجتماعي.

۲) تاجبخش، كيان. (۱۳۸٤). سرمايه اجتماعي، اعتماد، دموكراسي و توسعه. ترجمه افشين خاكباز و حسن پويان. تهران: نشر شيراز.

۳) علوي، سيد بابك. (۱۳۸۰). نقش سرمايه اجتماعي در توسعه. ماهنامه تدبير، شماره ۱۱٦، مهر ۱۳۸۰.

۴) فرانسيس فوكوياما. (۱۳۷۹). پايان نظم (بررسي سرمايه اجتماعي و حفظ آن). چاپ اول. ترجمه غلام عباس توسلي. تهران: نشر جامعه ايرانيان.

www.SID.ir

Archive of SID

۵) كلمن، جيمز. (۱۳۷۷). بنيادهاي نظريه اجتماعي. ترجمه منوچهر صبوري، تهران: انتشارات نشر ني.

6) A. portes and p. Landolt. (1996). The downside of social capital. The American prospect 26.

7) Esman, Milton, and Norman uphoff. (1984). Locall organizations: Intermediaries in Rural Development Ithaca. NewYork: Cornell university press.

8) Evans, peter. (1996). Government Action, social capital and Development: Reviewing the Evidence on snergly. World development 24(6): 119-32.

9) Fukuyama, Francis. (1995). Trust: the social virtues and the creation of pros perity. New York: free press.

10) Narayan, Deepa. (1999). Gender Inequity, poverty, and social capital Background paper prepared for the policy Research report on Gender and development. Washington, D.: World Band, development research group, C processes.

11) Francis Fukuyama. (1999). social copitall and civil society conterence on second GENERAtion Reforne.

يادداشتها

[1] suboptimal investment
[2] face to face interchange

www.SID.ir